

ระเบียบวิธีวิจัย

ลักษณะของการวิจัย

การศึกษาเรื่องครอบครัวและเครือญาติในเขตชุมชนคลองจั่นเป็นการศึกษา
ขั้นสำรวจ (exploratory research) ที่ศึกษาถึงลักษณะของครอบครัวและรูปแบบ
ของการติดต่อช่วยเหลือกันในระหว่างครอบครัวที่เป็นญาติกัน โดยทำการเก็บข้อมูลด้วย
วิธีการสำรวจ (survey) แบบการสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้าง (structured
interview) จากครอบครัวที่อยู่ในเขตชุมชนคลองจั่นของการเคหะแห่งชาติ ซึ่งตั้ง
อยู่ในตำบลคลองจั่น เขตบางกะปิ กรุงเทพฯ 24

การเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ชุมชนที่เลือกเป็นสถานที่ศึกษา คือ บริเวณเขตชุมชนคลองจั่น ซึ่งเป็น
โครงการจัดหาที่อยู่อาศัยของการเคหะแห่งชาติ เหตุผลที่เลือกชุมชนนี้เป็นสถานที่
ศึกษาก็เพราะเป็นชุมชนที่มีขนาดปานกลาง คือ มีครัวเรือนอยู่ด้วยกันทั้งหมด 1,335
หลัง¹ มีอาณาเขตแน่นอนและการจัดเรียงบ้านเลขที่ที่เป็นไปอย่างมีระบบ ซึ่งเป็น
การง่ายต่อการที่จะวางแผนการวิจัย และเป็นชุมชนที่ตั้งมานานพอสมควรแล้ว คือ
ประมาณ 20 ปี ทำให้พอที่จะหาครอบครัวที่มีบุตรแล้วอย่างน้อย 2 คนที่มีอายุต่ำกว่า
15 ปี ตามเงื่อนไขที่ได้กำหนดไว้ในการศึกษาได้ อีกทั้งยังมีลักษณะพิเศษคือ เป็นชุมชน
ของชนชั้นกลางที่มีรายได้อยู่ในระดับปานกลาง มีการศึกษา² ที่จะมีประโยชน์ต่อการ

¹การเคหะแห่งชาติ. "รายงานผลการศึกษาคำรวจวิจัยภาวะเศรษฐกิจ
และสังคมของผู้อยู่อาศัยในบริเวณเขตชุมชนคลองจั่น" ฝ่ายวิจัยและวางแผนการ
เคหะแห่งชาติ, 2517, โรเนียว, หน้า 1.

²เรื่องเดียวกัน, หน้า 6-7.

วิจัยคือ เมื่อศึกษาออกมาแล้วจะทำให้ได้รูปแบบในเรื่องครอบครัวและเครือญาติ อันเป็นลักษณะของชนชั้นกลาง

ลักษณะทั่วไปของบ้านที่อยู่ในบริเวณเคหะชุมชนคลองจั่นมีอยู่ 4 ประเภท¹

คือ

1. เรือนแถว
2. บ้านแฝด
3. บ้านเดี่ยวขนาดเล็กในเนื้อที่ดิน 50 ตารางวา
4. บ้านเดี่ยวขนาดใหญ่ในเนื้อที่ดิน 80-100 ตารางวา

ลักษณะของบ้านจะจำแนกตามลักษณะรายได้ของประชากร กล่าวคือ ผู้ที่อยู่เรือนแถวจะมีรายได้อยู่ระหว่าง 1,500 - 3,000 บาท ผู้ที่อยู่บ้านแฝดจะมีรายได้อยู่ระหว่าง 3,000 - 5,000 บาท และผู้ที่อยู่บ้านเดี่ยว 50-80-100 ตารางวา จะมีรายได้มากกว่า 5,000 บาทขึ้นไป²

การเลือกตัวอย่าง

Listing เนื่องจากการศึกษาคั้งนี้ต้องการศึกษาถึงครอบครัวที่มีบุตรแล้วอย่างน้อยสองคนที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี เพื่อที่จะศึกษาถึงรูปแบบของความช่วยเหลือที่จะได้รับจากญาติในเรื่องการเลี้ยงดูบุตร อันเป็นความช่วยเหลือที่อยู่นอกเหนือไปจากความช่วยเหลือในค้ำฉั้นอื่น ๆ ที่จะทำการศึกษา เพื่อให้ได้ข้อมูลตรงตามเป้าหมายของการศึกษา ก่อนทำการเลือกตัวอย่างเพื่อการสำรวจ จึงได้ทำ sampling frame และทำ listing เพื่อหาครัวเรือนที่อยู่ในข่ายการทำ listing ได้ใช้วิธีการเจงนับและสอบถามบ้านที่อยู่ในชุมชนแห่งนี้ทั้งหมด

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 3.

² มนัส มอมมัน, เจ้าหน้าที่การเคหะแห่งชาติ, สัมภาษณ์, 9 มกราคม 2521.

เกี่ยวกับสภาพครอบครัวและจำนวนบุตร ซึ่งครัวเรือนในชายที่กำหนดไว้จะต้องมีบุตรอย่างน้อยสองคนที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี จากนั้นจึงได้ทำการเลือกตัวอย่างจาก listing ที่ทำไว้

การเลือกตัวอย่าง บ้านในเคหะชุมชนคลองจั่นมีอยู่ด้วยกัน 1,335 หลัง จำแนกตามลักษณะบ้านได้ดังนี้ คือ

เรือนแถว	190 หลัง
เรือนแฝด	524 หลัง
บ้านเดี่ยวขนาดเล็กในเนื้อที่ดิน 50 ตารางวา	204 หลัง
บ้านเดี่ยวขนาดใหญ่ในเนื้อที่ดิน 80-100 ตารางวา	417 หลัง

จากการทำ sampling frame ด้วยวิธีการ listing พบว่ามีครอบครัวที่เข้าชายที่จะทำการศึกษาได้ 322 ครอบครัว จำแนกตามลักษณะบ้านได้ดังนี้

เรือนแถว	41 ครอบครัว
บ้านแฝด	119 ครอบครัว
บ้านเดี่ยว 50 ตารางวา	50 ครอบครัว
บ้านเดี่ยว 80-100 ตารางวา	112 ครอบครัว

การศึกษาคั้งนี้ต้องการเลือกตัวอย่างมาเพื่อทำการศึกษาจำนวน 100 ครอบครัวโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบ stratified random sampling เพื่อให้ได้ครอบครัวตัวอย่างที่เป็นตัวแทนของประชากรในแต่ละแบบบ้านและตามสภาพเศรษฐกิจของชุมชนนี้ ได้แบ่งการทำ stratification ออกเป็น 2 ชั้น

ชั้นที่ 1 แบ่งครอบครัวใน sampling frame จำนวน 322 ครอบครัว ออกตามลักษณะบ้านได้เป็น 4 strata คือ

เรือนแถว	41 ครอบครัว
บ้านแฝด	119 ครอบครัว

บ้านเดี่ยว 50 ตารางวา	50	ครอบครัว
บ้านเดี่ยว 80-100 ตารางวา	112	ครอบครัว

ชั้นที่ 2 เลือกครอบครัวตัวอย่างจากแต่ละ stratum โดยใช้วิธีเลือก
อย่างมีระบบ (systematic) ตามสัดส่วนของจำนวนครัวเรือนในแต่ละ stratum
คือ

เรือนแถว	13	ครอบครัว
บ้านแฝด	37	ครอบครัว
บ้านเดี่ยว 50 ตารางวา	15	ครอบครัว
บ้านเดี่ยว 50-100 ตารางวา	35	ครอบครัว

การสร้างแบบสอบถาม

แบบสอบถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ ใช้สำหรับสอบถามทั้งหัวหน้าครอบครัว
และภรรยาหัวหน้าครอบครัว โดยมีคำถามที่ถามถึง

- สมาชิกของครัวเรือนว่า ประกอบไปด้วยใครบ้าง มีความสัมพันธ์กับ
ผู้ให้สัมภาษณ์อย่างไร เพื่อเข้าถึงลักษณะของครอบครัวว่าจะเป็นครอบครัวเดี่ยวหรือ
ครอบครัวขยาย
 - การติดต่อกับญาติพี่น้อง แยกออกเป็นการติดต่อกับบิดามารดาและการ
ติดต่อกับพี่น้องรวมบิดามารดาเดียวกัน
 - การให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในระหว่างครอบครัวที่เป็นญาติ
พี่น้องกันในด้านต่าง ๆ 9 ด้านด้วยกัน คือ ให้เงิน ขอยืมเงิน หางาน เลี้ยงดูบุตร
คำแนะนำ ของขวัญ ที่พักอาศัย การเยี่ยมญาติที่เจ็บป่วย และความช่วยเหลือในงานศพ
- ความช่วยเหลือที่ให้แก่กันจะแบ่งเป็น 3 ลักษณะ คือ
- การแลกเปลี่ยนความช่วยเหลือ
 - การให้ความช่วยเหลือ

ค. การรับความช่วยเหลือ

เมื่อสร้างแบบสอบถามเสร็จแล้วก็ได้ทำการทดสอบแบบสอบถาม (pretest) กับ 5 ครอบครัวในหมู่บ้านสัมมากร ตำบลหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพฯ 24 กับ 2 ครอบครัวในหมู่บ้านเสรี ตำบลหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพฯ 24 รวม 7 ครอบครัว เพื่อตรวจสอบการใช้ถ้อยคำในแบบสอบถามว่า ผู้ตอบจะเข้าใจคำถามหรือไม่ พอใจที่จะให้สัมภาษณ์หรือไม่ และต้องใช้เวลาในการสัมภาษณ์นานเท่าใด จากการทดสอบแบบสอบถามพบว่า ผู้ตอบเข้าใจคำถามดี และต้องใช้เวลาในการสัมภาษณ์แต่ละครัวเรือนประมาณสี่สิบห้านาที

หลังจากทำการทดสอบแบบสอบถามและพบข้อบกพร่องแล้ว จึงได้ทำการแก้ไขแบบสอบถามในด้านการใช้ถ้อยคำและตัดคำถามที่ไม่จำเป็นออก เมื่อแก้ไขเป็นที่เรียบร้อยแล้วปรากฏว่า แบบสอบถามมีทั้งหมด 7 หน้า พิมพ์และเข้าชุดแบบสอบถามเสร็จเมื่อวันที่ 12 มีนาคม 2520

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ครัวเรือนในเคหะชุมชนคลองจั่นมีจำนวน 1,335 ครัวเรือน ครอบครัวที่เข้าข่ายที่กำหนดไว้คือ มีบุตรอย่างน้อย 2 คนที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปีมีอยู่ 322 ครอบครัว การศึกษาครั้งนี้ได้ข้อมูลมาจากการสัมภาษณ์ครอบครัวตัวอย่างจำนวน 100 ครอบครัว โดยมีขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. ขอหนังสือรับรองจากบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นำไปแสดงตัวต่อหัวหน้าสำนักงานดูแลเคหะชุมชนคลองจั่น เพื่อขอความร่วมมือในการสัมภาษณ์
2. หัวหน้าสำนักงานดูแลเคหะชุมชนคลองจั่นออกหนังสือแนะนำตัวผู้ทำการวิจัยว่าเป็นใคร มาจากไหน ต้องการทำวิจัยเรื่องอะไร พร้อมทั้งขอความร่วมมือจากเจ้าบ้านในการให้ความสะดวกและให้ ข้อมูลแก่ผู้ถือหนังสือ ให้กับนักสัมภาษณ์เพื่อนำติดตัวไปแสดงต่อเจ้าบ้านในวันที่ไปทำการสัมภาษณ์ว่าเป็นนักวิจัยจริง ไม่ได้แอบอ้าง

มาหรือมาด้วยเจตนาอันไม่บริสุทธิ์

3. ส่งจดหมายล่วงหน้าไปถึงหัวหน้าครอบครัวและภรรยาหัวหน้าครอบครัว ที่ตกเป็นตัวอย่างทุกครอบครัว เพื่อแนะนำตัวว่าเป็นใคร มาจากไหน ตกลงการทำวิจัย เรื่องอะไร ซึ่งแจ้งถึงความสำคัญของเรื่องที่จะทำการศึกษา พร้อมทั้งขอความร่วมมือ ในการให้ข้อมูลตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ในจดหมาย

4. ทำการสัมภาษณ์ เนื่องจากครอบครัวส่วนใหญ่ในเคหะชุมชนคลองจั่น เป็นผู้มีอาชีพที่ต้องออกไปทำงานนอกบ้าน เช่น มีอาชีพเป็นข้าราชการพลเรือน ทหาร ตำรวจ พนักงานรัฐวิสาหกิจ ลูกจ้างบริษัทห้างร้านเอกชน ฯลฯ เป็นต้น ตั้งแต่วันจันทร์ถึงวันศุกร์ หรือเสาร์ ทำให้ไม่อาจทำการสัมภาษณ์ผู้ให้สัมภาษณ์ได้ในวัน และเวลาทำงาน จะถามในตอนเย็นของวันทำงานก็ไม่ได้ เพราะผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่จะกลับจากที่ทำงานถึงบ้านประมาณเวลา 18.00-20.30 น. เพราะฉะนั้นจึงทำการสัมภาษณ์ได้เฉพาะวันเสาร์และวันอาทิตย์อันเป็นวันหยุดงานที่ผู้ให้สัมภาษณ์ ส่วนมากจะพักผ่อนอยู่กับบ้าน

การศึกษาครั้งนี้เริ่มทำการสัมภาษณ์ตั้งแต่วันที่ 19 มีนาคม 2520 และไปสิ้นสุดลงในวันเสาร์ที่ 9 เมษายน 2520 ไขเวลารวมทั้งสิ้น 7 วัน โดยได้รับความช่วยเหลือจากนักสัมภาษณ์ 17 คนที่ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันมาช่วยสัมภาษณ์ ตามแต่ว่าใครจะว่างมาในวันใด โดยเฉลี่ยแล้วในวันที่ทำการสัมภาษณ์จะมีนักสัมภาษณ์ อยู่ประมาณ 6 คน

การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อรวบรวมข้อมูลมาแล้ว ได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

ก. วิเคราะห์ข้อมูลขั้นต้น ใช้ตารางอัตราส่วนร้อยละ แสดงให้เห็นถึง ลักษณะทั่ว ๆ ไปของข้อมูลที่ได้นำ

ข. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ ใช้ χ^2 -test ทดสอบนัยสำคัญของความแตกต่างเพื่อศึกษาว่า ระยะทางมีความสัมพันธ์กับการติดต่อกับหรือไม่ แยกออกเป็น

1. ระยะทางใกล้ไกลระหว่างหัวหน้าครอบครัวกับบิดากับระยะของการติดต่อก่อนหน้านี้และนานมาแล้วมีความสัมพันธ์กันหรือไม่
2. ระยะทางใกล้ไกลระหว่างหัวหน้าครอบครัวกับมารดากับระยะของการติดต่อก่อนหน้านี้ และนานมาแล้วมีความสัมพันธ์กันหรือไม่
3. ระยะทางใกล้ไกลระหว่างภรรยาหัวหน้าครอบครัวกับบิดากับระยะของการติดต่อก่อนหน้านี้ และนานมาแล้วมีความสัมพันธ์กันหรือไม่
4. ระยะทางใกล้ไกลระหว่างภรรยาหัวหน้าครอบครัวกับมารดากับระยะของการติดต่อก่อนหน้านี้ และนานมาแล้วมีความสัมพันธ์กันหรือไม่
5. ระยะทางใกล้ไกลระหว่างพี่น้องกับหัวหน้าครอบครัวกับระยะของการติดต่อก่อนหน้านี้และนานมาแล้วมีความสัมพันธ์กันหรือไม่
6. ระยะทางใกล้ไกลระหว่างพี่น้องกับภรรยาหัวหน้าครอบครัวกับระยะของการติดต่อก่อนหน้านี้และนานมาแล้วมีความสัมพันธ์กันหรือไม่
7. ระยะทางใกล้ไกลระหว่างหัวหน้าครอบครัวกับบิดาและความถี่ของการติดต่อบ่อย และไม่บ่อยมีความสัมพันธ์กันหรือไม่
8. ระยะทางใกล้ไกลระหว่างหัวหน้าครอบครัวกับมารดาและความถี่ของการติดต่อบ่อย และไม่บ่อยมีความสัมพันธ์กันหรือไม่
9. ระยะทางใกล้ไกลระหว่างภรรยาหัวหน้าครอบครัวกับบิดาและความถี่ของการติดต่อบ่อย และไม่บ่อยมีความสัมพันธ์กันหรือไม่
10. ระยะทางใกล้ไกลระหว่างภรรยาหัวหน้าครอบครัวกับมารดาและความถี่ของการติดต่อก่อนบ่อยและไม่บ่อยมีความสัมพันธ์กันหรือไม่
11. ระยะทางใกล้ไกลระหว่างพี่น้องกับหัวหน้าครอบครัวกับความถี่ของการติดต่อก่อนบ่อย และไม่บ่อยมีความสัมพันธ์กันหรือไม่
12. ระยะทางใกล้ไกลระหว่างพี่น้องกับภรรยาหัวหน้าครอบครัวกับความถี่ของการติดต่อก่อนบ่อย และไม่บ่อยมีความสัมพันธ์กันหรือไม่